

1986/87:67

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

*Om Stiftelsen Institutet
för företagsutveckling
(SIFU)*

Måndagen den 9 februari

Kl. 12.00

**1 § Svar på interpellation 1986/87:164 om Stiftelsen Institutet för
företagsutveckling (SIFU)**

Anf. 1 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Sten Svensson har frågat mig

dels om regeringen är beredd att låta andra kursanordnare lägga ett bud på SIFU:s verksamhet,

dels om regeringen är beredd att i den aviserade näringspolitiska propositionen lägga fram ett förslag som innebär att subventionerna till SIFU avvecklas.

Jag vill inledningsvis kortfattat redogöra för verksamheten vid Stiftelsen Institutet för företagsutveckling (SIFU). Stiftelsen inrättades år 1980 och skall bedriva fortbildning för främst små och medelstora företag i bl. a. tekniska ämnen. Ett skäl för staten att bedriva verksamheten och stödja den med bidrag har varit att SIFU kan tillhandahålla vissa kurser som inte är lönsamma i snäv företagsekonomisk mening men som ändå gynnar företagens utveckling och påskyndar teknikspridningen. SIFU har därför fått ta ansvaret för ny oprövad utbildning som privata organ av företagsekonomiska skäl inte har intresse av.

Ett annat skäl för att ge statsbidrag till SIFU har varit att stiftelsen är ålagd att bedriva verksamhet i både Borås och Stockholm. SIFU har således vissa konkurrensnackdelar jämfört med andra utbildningsorgan på marknaden, vilket i sin tur har motiverat statsbidragen.

Statsbidraget till SIFU har nästan halverats från 22 milj. kr. 1982/83 till 12 milj. kr. för innevarande budgetår. SIFU:s självfinansieringsgrad uppgår för närvarande till över 80 %. Det minskade bidraget till SIFU har tvingat SIFU att marknadsanpassa sina priser, vilket visserligen kan ha försvårat för mycket små företag att få råd till utbildning men samtidigt minskat risken för snedvriden konkurrens.

Sten Svensson tar i sin interpellation upp frågan om SIFU:s s. k. tjänstebrevsrätt. Frågan om tjänstebrevsrätt bereds för närvarande i regeringskansliet mot bakgrund av ett förslag av riksrevisionsverket att avskaffa denna rätt för en viss typ av uppdragsmyndigheter. För att få bättre beslutsunderlag uppdrog regeringen i juli 1986 åt postverket att först mäta

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

*Om Stiftelsen Institutet
för företagsutveckling
(SIFU)*

postmängden hos ett antal av dessa myndigheter. Något regeringsförslag på denna punkt för SIFU:s del kommer därför inte att redovisas i den näringspolitiska propositionen.

I den nyligen avlämnade utredningsrapporten Kompetensutveckling för konkurrenskraft föreslår statens industriverk en närmare samordning av bidragen till SIFU med verkets egen stödgivning till utbildning och kursverksamhet. Industriverkets utredning har remissbehandlats.

Som svar på Sten Svenssons första fråga vill jag framhålla att andra utbildningsorgan redan i dag är oförhindrade att på sitt program ta upp samma slag av kurser som SIFU bedriver. Fri konkurrens råder utan inskränkningar. Jag vill också erinra om att bl. a. näringslivsorganisationerna erbjöds att delta som stiftare och medfinansierare när SIFU skulle ombildas till stiftelse år 1980. Intresset att delta med kapital av någon betydelse var då mycket begränsat.

Som svar på Sten Svenssons andra fråga vill jag erinra om att SIFU:s finansiering fr. o. m. nästa budgetår och andra frågor om statliga fortbildningsinsatser för småföretag m. m. kommer att tas upp i den näringspolitiska proposition som beräknas läggas fram för riksdagen den 19 februari. Jag föredrar att inte nu redogöra för innehållet i propositionen rörande en enskild fråga, eftersom jag anser att regeringens förslag beträffande småföretagsutveckling och näringspolitik i övrigt bör redovisas för riksdagen på ett mer samlat sätt.

Anf. 2 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation.

Industriministerns svar innebär att även om han inte motsätter sig att det finns privata fortbildningsinstitut, avser han ändå att fortsätta att verka för att SIFU på flera olika sätt ges en mycket gynnad konkurrenssituation gentemot sina effektivt fungerande konkurrenter. Dessa verkar dessutom utan subventioner – dolda eller öppna – och ger just den utbildning för småföretag som industriministern vill motivera subventioner till SIFU med.

I stället argumenterar industriministern för fortsatta bidrag till SIFU. Som motiv anför han att SIFU *kan* tillhandahålla – han säger inte att SIFU *tillhandahåller* – kurser som inte är lönsamma men som ändå gynnar företagens utveckling och påskyndar teknikspridningen.

Enligt regeringens direktiv skulle SIND kartlägga dels småföretagens behov av fortbildning, dels befintligt utbud på marknaden. Det har SIND inte gjort! En sådan kartläggning skulle ha visat att SIFU i allt väsentligt dubblar befintligt utbud, något som riksrevisionsverket m. fl. påpekat.

Utan att ha brytt sig om att undersöka behov eller utbud, påstår SIND ändå att SIFU har ett unikt kursutbud som riktas mot småföretagen. Jag anser det allvarligt att SIND använder obestyrkta påståenden som grund för att begära statliga anslag till ett statligt företag, där dessutom SIND:s generaldirektör är styrelseordförande. Men det är väl lika allvarligt om industriministern använder samma obestyrkta påståenden som underlag för sina överväganden.

SIND kan möjligen skylla på okunskap; SIND har ju inte undersökt konkurrenternas utbud. Industriministern måste av en mängd remissyttran-

den över SIND:s utredning och förslag fått klart för sig att det finns ett stort och klart konkurrerande utbud, som fungerar väl utan subventioner.

Vidare har industriministern åberopat regionalpolitiska skäl för fortsatta statsbidrag till SIFU. Även på den punkten vill jag underkänna industriministerns argument. Det regionalpolitiska stöd som SIFU begär för 1987/88 uppgår till 10 milj. kr. per år, eller ca 100 000 kr. per tjänsteman och år i Borås. Detta är ett orimligt högt belopp, särskilt som SIFU i sin anslagsframställning 1987/88 betecknat behovet som bestående.

I en samhällsekonomisk situation där statsmakterna tvingas till en rad impopulära besparingsåtgärder, är det än mer oförsvarligt med en så ineffektiv användning av statliga medel. I jämförelse med t. ex. regeringens utfästelser till Bergslagskommunerna inför en befarad nedläggning av Grängesbergsgruvorna är den orimligt höga subventionsgraden i Borås ännu mindre försvarbar.

Frågan om SIFU:s tjänstebrevsrätt har legat i regeringskansliet i tre år. Under tiden har näringsfrihetsombudsmannen gjort ett mycket bestämt uttalande mot SIFU:s tjänstebrevsrätt. Tjänstebrevsrätten torde vara värd ca 5 milj. kr. per år, och detta förhållande gör att jag även underkänner industriministerns kalkyl utifrån den påstådda självfinansieringsgraden på 80 %. Eftersom portot är den största kostnaden för marknadsföringen, kan SIFU ösa ut reklam utan att det syns i resultatredovisningen. Huvuddelen av den reklamen går dessutom till större företag som är SIFU:s stora kundkategori, i direkt konkurrens med privata företag. Regeringen har känt till detta förhållande i flera år.

Industriministern anför vidare att näringslivet inte var intresserat av ett erbjudande att delta som medfinansierare när SIFU ombildades till stiftelse år 1980. Kunde näringslivsorganisationerna då förutse att det skulle bli en mot enskilda företag konkurrerande verksamhet? Visste man då att det skulle bli favorer i form av tjänstebrevsrätt och sammanlagda subventioner i storleksordningen 100 milj. kr.?

Under alla förhållanden kan inte industriministern ta detta till intäkt för att inte *nu* låta andra kursanordnare få lägga ett bud på SIFU:s verksamhet!

Slutsatsen för min del blir, att det kan ifrågasättas om regeringen verkligen *vill* medverka till att de privata fortbildningsinstituterna skall få konkurrera med SIFU på lika villkor. Industriministerns svar tyder på motsatsen. Därför måste jag be industriministern svara på ett antal följdfrågor:

1. Kan industriministern tänka sig att låta SIFU:s uppgifter tas över av privata företag, om dessa genom avtal förbinder sig att tillhandahålla viss utbildning, anpassad till småföretagens behov? Är industriministern intresserad av att under sådana förhållanden låta SIFU övergå i privat ägo?
2. Anser industriministern att industriverkets utredning motsvarar de krav man kan ställa på en statlig utredning i fråga om fullständighet och objektivitet?
3. Anser industriministern att de slutsatser som riksrevisionsverket har dragit beträffande SIFU och dess konkurrenssituation är riktiga? Om inte, vad skall riksrevisionsverkets verksamhet tjäna för syfte, om man inte accepterar revisorernas analyser?

4. Anser industriministern att all verksamhet som SIFU bedriver skall åtnjuta statlig subvention och att allt informationsmaterial skall kunna distribueras med tjänstebrevsrätt?

Anf. 3 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag är helt säker på att Sten Svensson och jag är överens om vikten av utbildning. Goda möjligheter till fortbildning är en förutsättning för en gynnsam utveckling av de små och medelstora företagen. I dag har vi ett system där fortbildning bedrivs både i privat och i samhällets regi. Samhällsinsatserna avser att komplettera den privata verksamheten.

Jag kommer mycket väl ihåg när vi i näringsutskottet diskuterade frågan om SIFU:s ombildning till stiftelse. Jag var ledamot av näringsutskottet när vi fick propositionen från den då sittande regeringen. Näringsutskottet var enigt om att det var bra med denna komplettering via SIFU. Vi förde dessutom en diskussion i näringsutskottet om att regeringen, när man fattade beslut om stöd till SIFU, borde ta hänsyn till det faktum att det skulle bli kostnadsfördyrande med dubbla verksamheter; SIFU ålades ju att bedriva verksamhet både i Borås och i Stockholm.

De regionala utvecklingsfonderna har också en viktig roll att spela bl. a. som förmedlare av utbildnings- och fortbildningstjänster. Jag vill gärna betona att det är angeläget att de offentliga organen anlitar den kompetens och de resurser som finns i den privata utbildningssektorn. Det sker ju också i mycket stor utsträckning i dag. Inte minst utnyttjas de resurser som finns i branschorganisationerna. Utnyttjandet sker både på central nivå och ute i länen. Jag hoppas att detta inte bara skall fortsätta som hittills, utan att det också skall byggas ut.

Sten Svensson redogör i sin interpellation för riksrevisionsverkets ståndpunkt att statsbidrag inte bör lämnas till SIFU. Han tog också upp den frågan här i dag. Statens industriverk anser inte att riksrevisionsverket på ett övertygande sätt har visat att SIFU:s kurser inom teknikområdet verkligen skulle tas upp av andra utbildningsorgan om SIFU avvecklas. Det är också en bedömning som vi har gjort på industridepartementet – att SIFU i dag har kurser som andra institut inte har funnit lönsamma att ta upp. Jag skall gärna ta fram en lista med exempel på sådana kurser och översända den till Sten Svensson.

Jag vill betona att långt ifrån alla remissinstanser delar riksrevisionsverkets negativa syn på statsbidraget till SIFU. Jag vill ge några exempel ur remissfloden: Sveriges industriförbund framhåller t. ex. att lokaliseringen till Borås har medfört problem när det gäller att rekrytera kursdeltagare och att det därför är motiverat med visst stöd. Svensk industriförening, som är en förening för små företag, avstyrker inte heller statsbidrag, men betonar – liksom industriverket – att SIFU bättre bör redovisa på vilket sätt stiftelsen utför sin samhällsuppgift, dvs. utvecklar kurser för främst små företag.

SHIO-Familjeföretagen – numera Småföretagens riksorganisation – skriver i sitt svar att SIFU har en viktig industripolitisk roll och att SIFU även i fortsättningen bör få särskilda anslag av statsmakterna för att SIFU:s ställning som fristående stiftelse skall säkerställas.

Svenska ingenjörssamfundet framhåller att någon motsvarighet till SIFU.

med ansvar för ett brett utbud av teknisk utbildning, inte finns och att SIFU:s utbud med ett stort antal kursrubriker är unikt. Ingenjörssamfundet påpekar att SIFU:s verksamhet inte skulle kunna bedrivas utan ekonomiskt stöd till verksamheten. Om stödet till SIFU skulle upphöra, blir den sannolika följden att vissa "godbitar" kan behållas men huvuddelen av verksamheten måste läggas ned. Bara i enstaka fall kan andra kursanordnare ta över, enligt Ingenjörssamfundet.

Jag har pekat på flera tunga remissinstanser från just näringslivet och de små företagens organisationer för att understryka det jag sade om att rikskontrollverkets ståndpunkt inte är något uttryck för en entydig uppfattning.

I debatten om SIFU har ibland framförts att SIFU har tilldelats tjänstebrevsrätt av postverket samtidigt som bidraget till SIFU har beräknats högt för att kompensera för just portokostnader. Så är givetvis inte fallet. Bidraget har under de senaste åren hållits lågt, bl. a. med hänsyn till SIFU:s tjänstebrevsrätt. Bidraget avser att endast kompensera för SIFU:s särskilda konkurrensnackdelar såsom den dubbla lokaliseringen och det faktum att viss del av kursverksamheten är olönsam i företagsekonomisk mening.

Jag vill på nytt betona att det statliga stödet till SIFU endast kompenserar för stiftelsens konkurrensnackdelar i form av den dubbla lokaliseringen och olönsamhet för vissa kurser. Det innebär alltså inte, som jag ser det, att konkurrensen på marknaden rubbas.

Jag förstår Sten Svenssons nyfikenhet beträffande den näringspolitiska propositionens innehåll. Jag vill bara be honom att ge sig till tåls litet och vänta till den 19 februari, då jag vill lägga fram en samlad proposition på riksdagens bord. Därefter har ju Sten Svensson alla möjligheter att föra fram sina uppfattningar i motioner, men också i näringsutskottet, där han är ledamot.

Anf. 4 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Industriministern gav en rad exempel på SIFU:s utbud. Också jag kan tillhandahålla ett exempel. Jag har nämligen uppmärksammat en annons i Dagens Industri den 5 februari. Där säger man från SIFU:s huvudkontor i Borås:

"Är du ägare eller företagsledare i handelsbolag eller aktiebolag?

1: Reservera den 10 mars 1987.

2: Sänd in kupongen eller ring 033-164200 och be att få den utförliga informationen om endagsseminariet "Skatte- och förmögenhetsplanering"."

Jag vill fråga industriministern om denna kurs i skatteplanering är ett exempel på ett prioriterat område när det gäller företag, i första hand småföretag, och om industriministern anser att kurser av det här slaget skall stödjas med skattesubventioner. Skall SIFU åtnjuta tjänstebrevsrätt för det material som sänds ut i samband med skatteplaneringsseminariet?

Man har i utredningen påstått att SIFU har ett unikt kursutbud som riktas mot småföretag, men i utredningen presenteras inte några konkreta exempel på detta. Enligt de direktiv som regeringen har givit skulle utredningen kartlägga dels småföretagens behov av fortbildning, dels befintligt utbud på marknaden. Som jag tidigare har påpekat har detta *inte* skett, industriminis-

tern! Det bekräftar utredarna själva. De skriyer:

”Av de skäl som utvecklas närmare i det följande har det framstått som mindre meningsfullt att inom utredningens ram genomföra några omfattande utbildningsbehovsanalyser i företag.”

Detta borde man ha gjort, menar jag. Det är ju ett arbete som varje självfinansierat fortbildningsinstitut tvingas göra fortlöpande för att kunna överleva. Jag undrar varför inte regeringen har sett till att det har blivit en totalanalys av det kompletta utbildningsutbudet på marknaden, sedan SIND-utredarna har anfört att de finner en sådan åtgärd mindre meningsfull? Regeringen har det övergripande ansvaret och borde rimligen se till att det finns ett sådant underlag för den bedömning som vi skall göra här i riksdagen.

Anf. 5 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag vill naturligtvis ha ett effektivt SIFU; det råder inte några delade meningar gentemot Sten Svensson på den punkten. Självfinansieringsgraden, som nu är 80 %, tyder inte på ett ineffektivt SIFU. Vi har ju också pressat SIFU till en högre grad av självfinansiering och därmed till en högre grad av effektivitet genom att minska statsbidraget så dramatiskt som jag nämnde i mitt svar till Sten Svensson. Om man räknar om statsbidraget också med hänsyn till pris- och lönekostnader så har det verkligen urholkats mycket kraftigt. Det är väl tveksamt om den kraftiga neddragningen står i överensstämmelse med den målsättning som SIFU tilldelades av regering och riksdag, när SIFU ombildades till stiftelse 1980. Jag relaterade i mitt tidigare inlägg den debatt som vi vid det tillfället hade i näringsutskottet, där jag då var ledamot.

Det finns emellertid en gräns för hur långt man kan gå när det gäller att pressa SIFU, om SIFU samtidigt skall ha kravet på sig att upprätthålla effektiviteten. Jag skall bara ge ett enda exempel:

Vissa av SIFU:s kurser kan ges endast en eller två gånger per år, vilket minskar möjligheten att få utvecklingskostnaderna täckta genom kursavgifter. Detta har fått till följd att flera av dessa kurser hittills inte har tagits upp av privata organ, privata studieförmedlare, just av den anledningen att de inte har kunnat räkna med kostnadstäckning. Från näringspolitiska utgångspunkter har det ändå varit angeläget att få kurserna genomförda. Jag tror att också Sten Svensson delar den uppfattningen.

Jag lovar, herr talman, att undersöka det exempel på kurs som Sten Svensson nämnde sitt inlägg. Och det vore kanske inte ur världen att SIFU:s kursverksamhet fick en ordentlig genomgång av näringsutskottet i samband med behandlingen av interpellationen. Vi har gjort en sådan genomgång på industridepartementet, och det skadar inte att få en sådan gjord också i riksdagen.

Låt mig nämna ytterligare några saker som har tagits upp.

Under senare år har visserligen mindre än hälften av SIFU:s kunder utgjorts av privata företag med färre än 200 anställda. I absoluta tal har dock dessa kunder ökat i antal och uppgår för närvarande till drygt 6 000 per år.

Statens industriverk har redan i dag vissa möjligheter att inom ramen för anslaget Småföretagsutveckling ge stöd till privata fortbildningsorgan, det stöd som Sten Svensson efterlyste, bl. a. för att dessa privata fortbildningsor-

gan skall kunna anpassa sina kurser så att de passar småföretag. Jag vill gärna betona att en stor del av den utbildning som organiseras och stöds av industriverket och de regionala utvecklingsfonderna genomförs av privata utbildningsföretag och de organisationer på det här området som finns ute på marknaden.

Vissa remissinstanser har befarat att industriverkets utredningsförslag innebär att man utestänger enskilda utbildningsgivare från bidrag. Så är naturligtvis inte fallet. Förslaget innebär att bidragen till SIFU skulle fastställas direkt av industriverket och mer än för närvarande anpassas till SIFU:s konkreta insatser för just småföretag. Vad vi gör i och med det förslaget är alltså att vi lyfter upp just småföretagens möjligheter till ytterligare specialiserad och så att säga skraddarsydd utbildning. Men det medför inte någon minskning av möjligheterna för även privata utbildningsorgan att få statligt stöd.

I debatten om SIFU har påpekats – Sten Svensson påpekade det också här i sitt inlägg – att industriverkets generaldirektör för närvarande också är ordförande i SIFU:s styrelse och att detta kunde medföra risk för partiskhet vid tilldelningen av bidrag, om SIND:s förslag skulle genomföras. Detta har som sagt framkommit uti i debatten, men jag är säker på att SIND skall kunna finna en beslutsordning som gör att opartiskheten hos verkets tjänstemän aldrig behöver ifrågasättas på den här punkten.

Anf. 6 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag förstår att min fråga om en kurs i skatteplanering är litet pinsam. Jag finner också att exemplet visar mycket tydligt hur angeläget det är att göra den aktuella analysen av det totala kursutbudet på marknaden, innan man gör gällande så bestämda uppfattningar som industriministern hävdar.

SIFU:s årsredovisning för 1986/87 liksom anslagsframställan för 1987/88 visar enligt min bestämda mening med önskvärd tydlighet att effektiviteten är låg. Exempelvis ligger omsättningen per anställd långt under branschgenomsnittet. Detta kan inte förklaras med institutets näringspolitiska uppgift. Blott en tredjedel av deltagarna kommer från den grupp man skall betjäna i första hand, små och medelstora företag.

Mot bakgrund av den kraftiga subvention som tjänstebrevsrätten utgör, som i betydande grad borde underlätta institutets marknadsföring, ter sig detta förhållande mycket märkligt. Därför kan man inte år efter år hänvisa till postverket eller till pågående utredningar, för då slår man vakt om en uppenbar orättvisa gentemot enskilt ägda företag. Tjänstebrevsrätten är värd 5 milj. kr. per år, och det innebär att den kalkyl industriministern har gjort och som visar 80 % självfinansieringsgrad *inte* håller.

Sedan, herr talman, vill jag konstatera att den principiellt viktiga frågan, huvudfrågan i min interpellation, dvs. om industriministern verkligen vill medverka till att de privata fortbildningsinstitutet får konkurrera med SIFU på lika villkor, fortfarande kvarstår obesvarad. Jag vill än en gång ge industriministern möjlighet att svara på den första av mina följdfrågor.

Kan industriministern tänka sig att låta SIFU:s uppgifter tas över av privata företag; om dessa genom avtal förbinder sig att tillhandahålla viss

Om föräldrautbildning

Anf. 7 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Kursen om skatteplanering har jag inte hört talas om tidigare, och jag kan därför inte kommentera den. Jag lovade att undersöka vad det hela rör sig om, och med det löftet får Sten Svensson vara nöjd tills vidare.

Om 14 dagar får Sten Svensson liksom riksdagen i övrigt ta del av den näringspolitiska propositionen, och där kommer det skrivningar och förslag om SIFU.

Talmannen anmälde att Sten Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1986/87:127 om föräldrautbildning

Anf. 8 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Margareta Persson har frågat mig om jag anser att det är viktigt med föräldrautbildning när barnet passerat spädbarnstiden och om jag avser att ta initiativ till att organisera en föräldrautbildning.

I princip är det landsting och kommuner som via barnvårdscentraler, barnomsorg och skola bedriver föräldrautbildning. I många fall kompletteras den kommunala verksamheten med insatser från frivilligorganisationer. Föräldrautbildning i samband med barns födelse bedrivs av landstingen genom barnvårdscentralerna.

Jag delar Margareta Perssons åsikt att föräldrar behöver kunskaper och stöd, även efter det att barnet lämnat spädbarnsstadiet, för att kunna fungera i sin fostrarroll. Det är därför angeläget att diskutera behovet av och metoder för en föräldrautbildning.

Enligt min mening har förskolan en viktig funktion att fylla när det gäller föräldrautbildning för föräldrar till barn i förskoleåldern. Inom förskolans olika verksamhetsformer får föräldrar en naturlig kontaktpunkt att diskutera sina barns utveckling och behov tillsammans med kunnig personal. Även om det inte alltid varit lätt att finna organiserade former för föräldrautbildningen, tror jag inte att man skall underskatta värdet av de dagliga kontakterna mellan föräldrar och mellan föräldrar och personal inom förskolans olika verksamhetsformer.

Jag vill här särskilt peka på den snabba utveckling av den öppna förskolan som nu sker. Denna verksamhetsform ger möjlighet för många fler föräldrar än dem som har barn på daghem att träffa andra föräldrar och förskollärare. Jag anser att den öppna förskolan kan bli en bra utgångspunkt för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan föräldrar och personal.

Förskolan har således allt bättre förutsättningar för föräldrautbildning och föräldramedverkan. I regeringens proposition om förskola för alla barn har

särskilt framhållits vikten av ett fortsatt utvecklingsarbete när det gäller föräldrasamarbetet inom förskolan. Genom rätten till föräldrapenning för kontaktdagar i förskolan och skolan har praktiska möjligheter skapats för att organisera föräldrasamverkan och föräldrautbildning. Regeringen har också från anslaget för utvecklings- och förnyelsearbete inom barnomsorgen beviljat medel till ett tjugotal projekt som handlar om föräldrautbildning och föräldramedverkan. Detta torde visa vilken vikt regeringen fäster vid detta område.

När det gäller formerna för föräldrautbildning måste de anpassas till de lokala förutsättningarna i kommuner och landsting. Självfallet är det också bra om frivilligorganisationer – bildningsförbund, föräldraföreningar och andra organisationer – deltar i arbetet.

Anf. 9 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Orsaken till att jag har framställt den här interpellationen om föräldrautbildning är att jag tyckt mig märka stora förändringar i relationerna mellan vuxna och skolbarn på senare tid. Jag minns tydligt den mamma som i en insändare i en kvällstidning sade upp sig som mamma ett tag, eftersom hon upplevde att hennes nu nästan vuxna barn bara krävde och krävde av henne utan att ge någonting tillbaka. Liknande relationsmönster mellan barn och vuxna möter man allt oftare.

Vårt samhälle har förändrats mycket snabbt. Människor är anpassningsbara. Utvecklingen har gått från ett fattigt bondesamhälle till ett rikt industri- och datasamhälle, och vi har ställt om oss under en enda generation. De som i dag är mor- och farföräldrar var i många fall fattiga bondungar som fick börja jobba efter sex år i folkskolan. Deras barn- och tonårstid var totalt annorlunda jämfört med dagens ungdomars. Den materiella omställningen har vi människor klarat av. Men när det gäller den psykiska och själsliga omställningen är det svårare, eftersom vi släpar med oss gamla värderingar och beteendemönster som stämde i en annan tid, men som är direkt olämpliga i dag. Det känner vi, och därför blir vi förvirrade.

Den gamla disciplinen, rädslan för överheten, "barnens vilja växer i skogen", barnen skall hålla tyst och lyda – det passar inte i vårt demokratiska samhälle, vilket de flesta har insett. Så har vi också försökt kasta bort det, så gott vi har kunnat. Men vad skall vi sätta i stället? Det är inte lika lätt att veta. Ingen före oss kan ju ge oss erfarenheter. Ingen vet riktigt hur ett barn bäst fostras i den tid som nu är. Ytterst få nya normer har byggts upp – ingen kollektiv erfarenhet och kunskap finns hos den vuxna generationen.

Alltför länge har vi talat om behovet av föräldrastöd, som om det bara beror på att många unga föräldrar i dag bor långt från sina egna föräldrar. Jag tror inte att det är hela sanningen, därför att mor- och farföräldrars erfarenheter inte längre stämmer i dagens situation.

Att ta hand om spädbarn är en kunskap som samhällets organ ganska fint klarar av att ge till blivande och nyblivna föräldrar. Behoven under spädbarnstiden ändrar sig inte heller på samma sätt som situationen för en tonåring gör. Här har verkligen samhällets stöd och hjälp kunnat kompensera vad gamla tiders grannkvinnor kunde ge.

Även under förskoleperioden kommer förmodligen den utbyggda försko-

lan att kunna ge möjlighet till föräldrakontakt, diskussion och olika former av utbildning. Där måste det göras ytterligare satsningar, men där finns de praktiska förutsättningarna.

När barnet hörjar skolan inträder nya problem. Det är inte lika lätt att som förälder rätta till sådant som gått fel eller ingripa i kamratgrupper. Barnens värld kan vara mycket tuff, och att intervensera som vuxen och lägga till rätta är alls inte lika lätt som under småbarnstiden.

"Små barn små bekymmer, stora barn stora bekymmer" är ett gammalt ordspråk. Det är något som sannerligen gäller i dag. Barndomen är ju nästan dubbelt så lång som tidigare, samtidigt som den fysiska könsmognaden gått ner i åldrarna. Allt fler föräldrar, främst kvinnor, är numera ensamma om uppfostraruppgiften under tonårstiden.

Sammantaget har så mycket hänt i äldre barns miljö att det är nödvändigt att vi vuxna inser att vi måste hjälpa varandra att hitta en ny kollektiv erfarenhet. Vi måste lära oss att fungera som föräldrar i det nya samhället.

Jag är inte helt nöjd med statsrådets svar. Visserligen säger statsrådet att han delar min uppfattning om att föräldrar behöver stöd efter spädbarnstiden, men sedan händer ändå inget konkret för skolbarnsföräldrarna. Jag vill därför fråga:

Vill statsrådet medverka till att en föräldrautbildning verkligen sätts i gång efter småbarnstiden? På vilket sätt menar statsrådet att föräldraförsäkringens dagar i skolan skall kunna användas till organiserad föräldrautbildning?

Anf. 10 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag har i svaret pekat på de former för insatser för barnen som finns i dag, och däri ligger tanken att föräldrautbildningen bör anknytas till det som redan finns. Vi skall alltså försöka finna och utveckla former inom barnomsorgens olika verksamheter, och på samma sätt måste vi gå vidare och utveckla föräldrautbildningen i anslutning till skolans verksamhet.

Det är samtidigt viktigt att statsmakterna skapar underlaget och stimulerar till olika insatser på detta område, men de lokala verksamheterna bör få söka sina egna former. Detta har också kommit till uttryck i den politik som vi för, med stöd till olika utvecklingsprojekt. Jag har i svaret pekat på att det finns ett tjugotal sådana utvecklingsprojekt.

Den roll som socialdepartementet och regeringen i detta fall bör ha är att förbättra underlaget icémässigt, erfarenhetsmässigt men också när det gäller förslag om verksamhetsformer.

Det är min avsikt att, när de olika utvecklingsprojekt som vi för närvarande har kommer till en nivå där det känns riktigt, sammanfatta och dra slutsatser av dessa projekt.

Nu kan det sägas att det jag svarar för närmast är barnomsorgen, och jag har inte någon överblick över hur man från skolans sida bedriver motsvarande verksamhet. Men jag tror alltså att det vi kan göra är att med utvecklings- och försöksverksamhet visa på former för hur en utveckling kan ske på det här området och att sedan stimulera till lokal verksamhet på olika vis.

Anf. 11 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag vill erinra om den arbetsgrupp som regeringen har satt i gång med anledning av våldet bland ungdomar. Det är bara ett exempel på hur man tar initiativ till att litet övergripande ta upp en allvarlig frågeställning. Samtidigt kan en orsak – jag säger bara en, det finns många orsaker till våldet – vara att föräldrar har svårt att klara sin föräldraroll.

Det finns alltså många aspekter på varför människor mår dåligt i vårt samhälle. Jag menar att det är en så viktig uppgift att hjälpa föräldrarna till att kunna hjälpa varandra, att ge dem kollektiv kunskap och erfarenhet, att man från regeringens sida måste ta ett mer samlat grepp på detta än man har gjort hittills. Jag menar inte att det skall bli en statlig utbildning, utan självfallet måste detta genomföras lokalt i kommuner och landsting i skolan. Men jag menar att ett initiativ till samordning måste tas.

Bengt Lindqvist bekräftade också att det som nu är på gång främst gäller förskoleperioden. Det jag efterlyser är framför allt vad som kan göras under skoltiden? Ett sådant samordnat initiativ efterlyser jag fortfarande.

Anf. 12 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Låt mig för undvikande av alla missförstånd än en gång understryka att jag menar att de frågor Margareta Persson tar upp är viktiga. Jag tror mycket på att utveckla formerna för föräldrautbildning och stöd till föräldrarna, inte bara i formell utbildning utan genom befintliga former i övrigt. Låt mig peka på den öppna förskolans utveckling. På några få år har den öppna förskolan gått från att praktiskt taget inte ha existerat till att nu omfatta ungefär 800 förskolor i landet. Jag tror att hela idén med och inriktningen av den öppna förskolan kan utnyttjas för att ge både kunskap och stöd liksom för att skapa ett bättre socialt nätverk för de föräldrar som behöver detta, inte minst för ensamstående föräldrar.

Jag skall också ta med mig de idéer Margareta Persson har gett uttryck för och förmedla dem till skolministern, så får vi tillsammans diskutera om ett mer samlat initiativ är möjligt och motiverat.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1986/87:128 om avgifter för handikapphjälpmedel

Anf. 13 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Margareta Persson har frågat mig om jag vill medverka till att avgifter inte tas ut för handikapphjälpmedel och om jag avser att lämna tilläggsdirektiv angående handikappade småbarnsföräldrars situation till utredningen om handikapphjälpmedel.

Låt mig först konstatera att regeringen nyligen tillkallat en särskild utredningsman med uppdrag att utreda frågan om hjälpmedel för handikappade. Av utredningsdirektiven framgår bl. a. att en utgångspunkt för utredningsarbetet bör vara att hjälpmedelsförsörjningen skall stå i överensstämmelse med statsmakternas målsättning för en god handikappomsorg.

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

*Om avgifter för handi-
kaphjälpmedel*

Detta innebär bl. a. att hjälpmedlen skall vara lättillgängliga och i princip inte förorsaka den enskilde merkostnader.

Utredningsarbetet innefattar en analys och kartläggning av hjälpmedelsverksamheten i dess helhet. Om utredningsmannen finner att förändringar är motiverade, skall han föreslå olika åtgärder i syfte att få till stånd en bättre fungerande och mer effektiv verksamhet sett såväl ur den enskilde hjälpmedelsanvändarens som ur samhällets perspektiv.

Utredningsarbetet skall bedrivas skyndsamt och vara avslutat senast den 1 juli 1988.

De frågeställningar som Margareta Persson tar upp är i och för sig viktiga, men med hänsyn till det pågående utredningsarbetet vill jag inte nu komma med några förslag inom hjälpmedelsverksamheten. Frågan om hjälpmedel för handikappade småbarnsföräldrar har tagits upp i ett brev till mig från Neurologiskt Handikappades Riksförbund. Brevet har överlämnats till hjälpmedelsutredningen. Med tanke på detta och på att utredningen syftar till en översyn av hela hjälpmedelsverksamheten anser jag det inte nödvändigt att ge utredningen tilläggsdirektiv.

Anf. 14 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Med tanke på att det pågår en utredning om hjälpmedelsverksamheten kan jag delvis förstå statsrådets knapphändiga svar. Jag har ändå bedömt det viktigt att fästa uppmärksamheten på vad som nu sker i landstingen. Det pågår ett arbete med att införa avgifter på olika håll. Även om den utredning som tillsatts skall ske skyndsamt, kommer det att ta tid, innan utredningens förslag slutbehandlats. Därför är det viktigt att ansvariga organ inte håller helt tyst under denna tid.

Handikapporganisationerna är mycket oroade inför vad som händer på hjälpmedelsområdet. En av anledningarna till oron är att nya avgifter skall införas på en del håll i landet.

Utgångspunkten för den överenskommelse som staten och Landstingsförbundet slöt 1976 var att hjälpmedelsförsörjningen skulle tillförsäkras den enskilde som tidigare, och tidigare har hjälpmedel alltid tillhandahållits gratis. I rapporten Svensk handikappolitik, som behandlades av riksdagen 1982, konstaterades att hjälpmedel för handikappade är kostnadsfria. Fortfarande borde alltså de gamla principerna gälla – den nya hjälpmedelsutredningen har ju inte lagt fram några andra förslag. Inte heller direktiven ger anledning att tro att några avgifter skall införas, såvitt jag förstår.

Det är mot den bakgrunden synnerligen beklagligt att flera landsting nu börjat ta ut avgift för utprovning och träning. Hjälpmedel är inte sjukvård. Hjälpmedel ersätter kroppsfunktioner, som andra har naturligt och helt gratis. Tänk om den som inte är rörelsehindrad skulle behöva betala för att öppna dörren när det ringer på dörrklockan eller betala varje gång han tappar någonting på golvet och böjer sig ner för att ta upp det. Det låter befängt och löjligt, men det är ju vad som händer om en rörelsehindrad måste betala för att få en elektrisk dörröppnare eller olika gripverktyg.

Det enda som hänt på hjälpmedelsområdet och som kan få landstingen att ändra den inställning som rått sedan länge, nämligen att det skall vara

kostnadsfritt, är Landstingsförbundets utredning förra året, där man säger att det inte finns något hinder för att ta ut en avgift. Denna utredning kritiserades från början mycket hårt av handikapprörelsen, och dess förslag förkastades.

Jag tycker att det är viktigt att vi vidhåller den gamla inställningen att hjälpmedel ersätter kroppsfunktioner och att de skall vara kostnadsfria. Jag hoppas att jag kan tolka statsrådets svar och de direktiv han givit till hjälpmedelsutredningen så, att han delar min uppfattning på den punkten.

Jag har i min interpellation också tagit upp handikappade småbarnsföräldrars situation. För en tid sedan deltog jag i en konferens med just handikappade småbarnsföräldrar. Det var en unik konferens. Det är en grupp som uppmärksammas mycket dåligt av samhället och inte minst av hjälpmedelsproducenterna. Självfallet måste samhället bistå en handikappad småbarnsförälder. Men det biståndet kan då bestå i att en hemhjälp kommer och hjälper till att sköta barnet, och mamman får sitta bredvid och titta på. Det blir dyrt för samhället, men framför allt saboterar man den viktiga kontakten mellan föräldrar och barn under den viktigaste tiden i ett barns liv. Det är ett dåligt stöd man ger om man tar bort den handikappade föräldrarnas möjlighet att själv byta, bada och lägga sitt barn.

När jag träffade den här gruppen småbarnsföräldrar blev jag förfärad. Ingen har tänkt på de enklaste saker, som hur man gör en barnsäng säker både för barnet och för den förälder som är handikappad och att se till att den fungerar för bägge, eller hur man konstruerar ett skötbord, en barnstol, en barnvagn, osv. Det finns helt enkelt inga sådana saker på den svenska hjälpmedelsmarknaden eller i det vanliga barnutrustningsassortimentet i affärerna. Varje förälder kunde vittna om behovet av egen uppfinningsrikedom, händiga bekanta, tekniskt begåvade distriktssköterskor, osv. Nu var det ändå inte så att dessa föräldrar var nöjda – det är bara det att nöden har ingen lag, och de tipsade varandra friskt om olika konstruktioner. Samtidigt växte ilskan bland dem: Varför kan ingen tekniskt kunnig personal hjälpa oss med detta? Är vi inte lönsamma – är det därför hjälpmedelsproducenterna inte vill satsa på oss? Jag vill därför i dag fråga statsrådet: Kan den nu arbetande hjälpmedelsutredningen titta också på småbarnsföräldrarnas situation, utan att deras problem är specifikt uppmärksammade i direktiven? Tycker statsrådet att det är en angelägen fråga?

Anf. 15 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Det är en mycket viktig fråga som Margareta Persson tagit upp i sin interpellation. Den är viktig ur flera aspekter, inte minst när det gäller solidariteten med och attityder till människor med handikapp.

Att vara handikappad är ingen egenskap utan ett funktionshinder, som uppstått på grund av en skada. Handikappade behöver ofta hjälpmedel för att ersätta denna funktion som är bristfällig, t. ex. en rullstol för att ersätta ett par ben som vägrar att fungera. Vi som är friska, om uttrycket tillåts, tar för givet att vi skall kunna gå, springa och göra allt vad vi vill. Den handikappade är ständigt beroende av hjälpmedel eller, om sådant inte finns att tillgå, någon person som kan hjälpa till.

Statsrådet hänvisar i sitt svar till Margareta Persson till att en utredning

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

Om avgifter för handikapphjälpmedel

tillsatts. Den skall arbeta skyndsamt och vara klar senast den 1 juli 1988. För det första tycker jag inte att ett och ett halvt år är speciellt snabbt. För det andra tycker jag att statsrådets inställning, att man inte skall göra något under tiden utredningen pågår, är felaktig.

En grundläggande princip i vår handikappolitik är att det skall finnas tillgång till bra hjälpmedel, som erhålls kostnadsfritt och utan ekonomisk behovsprövning. Om nu sjukvårdshuvudmännen frångår denna rådande praxis är det, anser jag, statsrådets skyldighet att ingripa. Några förändringar vad beträffar avgifter borde inte få göras förrän utredningen är klar och beslut fattas om hur det skall bli i framtiden.

Allt fler människor kommer att flytta ut från institutioner till eget boende, och äldre kommer i större utsträckning än hittills att bo kvar i sina hem även när de blir i behov av hjälpmedel. Detta förutsätter en god hjälpmedelsförsörjning. Då måste det också bli väsentligare att diskutera hur hjälpmedlen skall kunna förbättras i stället för hur besparingar skall kunna ske.

Om man avgiftsbelägger hjälpmedlen måste de handikappade kompenseras för fördyringen på något sätt. Många av dem lever redan i dag under mycket knappa ekonomiska förhållanden, och det finns helt enkelt inte utrymme för ytterligare pålagor för dem. Det blir alltså ingen besparing för samhället men mer krångel och byråkrati för den handikappade.

Vissa landsting har satt i gång egna utredningar för att kunna ta bort en del hjälpmedel från hjälpmedelsförteckningen. Detta skapar givetvis oro bland de handikappade och bidrar till onödig ryktesspridning.

Jag anser att alla hjälpmedel i princip *borde* vara avgiftsfria och undrar om statsrådet delar den uppfattningen. Borde inte i så fall de sjukvårdshuvudmän, som redan i dag börjat ta viss avgift, uppmanas att åtminstone avvakta utredningen innan de vidtar åtgärder?

Anf. 16 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Låt mig först skingra ett par uppenbara oklarheter. Jag menar naturligtvis inte att all verksamhet på hjälpmedelsområdet skall upphöra bara därför att vi tillsätter en utredning – tvärtom. Jag har i många olika sammanhang påskyndat fortsatt utveckling av tekniska hjälpmedel, och jag vill ha ett aggressivare och mera omfattande tillvaratagande av möjligheterna att utnyttja ny teknik för bra hjälpmedel på handikappområdet. Låt oss inte tvista på den punkten.

Jag vill också säga att jag som representerar statsmakten tolkar gällande avtal på så sätt att det föreligger ganska klara indikationer på att hjälpmedlen skall vara kostnadsfria. Nu råkar det ju vara så, att det finns ett avtal mellan staten och landstingen. Det finns i detta avtal en formulering som säger att landstingen i fortsättningen skall bedriva verksamheten på i huvudsak samma sätt som staten har gjort. Det står alltså inte uttryckligen att hjälpmedlen skall vara kostnadsfria. Detta har man från landstingens sida tolkat på ett annat sätt än vi från den statliga sidan gör. Jag vill också upplysa om att när det gäller det parti som jag tillhör finns det klart uttryckt i det handikappolitiska program som togs 1975 att hjälpmedlen skall vara kostnadsfria. Om socialdemokrater ute i landstingen behöver stöd för sin

uppfattning; tycker jag att de har anledning att söka sig tillbaka till gamla urkunder.

Vi har i utredningsdirektiven medvetet valt uttrycket "i princip inga merkostnader". Skälet till detta är att man naturligtvis kan föra en diskussion om huruvida en handikappad kostnadsfritt skall ha en sak som alla andra människor har, när det egentligen finns en merkostnad enbart för själva anpassningen till handikappet. Jag brukar ta min egen klocka som exempel. Klockor skall vi alla ha, men frågan är om man skulle kunna skilja ut merkostnaden för att anpassa klockan så att jag som synskadad kan läsa av den, och ta ut avgift för själva klockan.

Det är en sådan frågeställning som utredningen skall ta upp. Det är således därför vi har valt termen merkostnad. Principen om kostnadsfrihet för hjälpmedel håller vi emellertid fast vid som utgångspunkt för utredningen och i de kommande diskussionerna med landstingen.

Anf. 17 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag vill först hålla med Bengt Lindqvist om att han bör kunna betala det normala priset för sin klocka; därvidlag har vi nog inte olika uppfattningar.

För övrigt är jag glad över statsrådets tolkning och uppfattning att hjälpmedel i princip skall vara kostnadsfria. Det var ett välbehövligt klarläggande, eftersom det råder ett helt annat förhållande ute i våra landsting just nu. Dessutom vill jag upprepa min fråga angående de handikappade småbarnsföräldrarna. Kan jag tolka svaret så, att ingenting hindrar att hjälpmedelsutredningen behandlar deras situation? Anser statsrådet att det är angeläget att så sker?

Anf. 18 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Jag delar också statsrådets uppfattning att hjälpmedel i princip skall vara kostnadsfria. Jag tror att detta skulle kunna förtydligas litet grand. I vissa sammanhang kunde man tänka sig att ta ut en depositionsavgift från dem som lånar hjälpmedel en kortare tid, för att vara säker på att få tillbaka hjälpmedlen. Om någon bryter ett ben och behöver låna ett par kryckor eller en rullstol, skall hjälpmedlet sedan lämnas tillbaka. På så sätt skapas ett större utrymme när det gäller hjälpmedel för de långvarigt sjuka. Det är trots allt stora omkostnader för dessa hjälpmedel.

Jag tycker att statsrådet borde kunna göra ett förtydligande för landstingen, så att de verkligen tolkar reglerna på det sätt som var avsett från begynnelsen.

Det finns även andra hjälpmedel som man får betala för. Bakgrunden till detta är märklig. Det gäller rullstolar där man får betala för däck och slangar eftersom gående får betala för sina skor – och alla får betala för sina egna klockor. Även en rullstolsbunden kan slita på sina "skor", ibland mycket mer än en gående. I detta fall tycker jag att man borde se över reglerna.

Anf. 19 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Först det svar som jag inte tidigare lämnade till Margareta Persson: Jag har skickat över brevet som tar upp de handikappade

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

*Om Sveriges EG- och
Europapolitik*

småbarnsföräldrarnas hjälpmedelssituation till utredningen. Skälet till detta är naturligtvis att jag vill att frågan tas upp i utredningen. Eftersom långt ifrån alla problemställningar är beskrivna i direktiven till utredningen – vi har lagt vikten på en helhetlig översyn – menar jag att denna fråga ryms i utredningsarbetet utan att några tillägg till direktiven behöver göras.

Sedan vill jag fråga Barbro Sandberg: Var står egentligen folkpartiet? Jag blev så tillfredsställd med hennes första inlägg, men nu är hon med på att införa depositionsavgifter. Jag vet att handikapprörelsen betraktar depositionsavgifter som ett sätt att i förtäckt form ta ut avgifter för hjälpmedelsverksamheten. Vad är folkpartiets linje i denna fråga?

När det gäller att tolka ett avtal mellan två parter spelar det ibland inte så stor roll vad den ena parten har för uppfattning, om den andra parten har en helt annan uppfattning. Då måste man sätta sig ned och göra någonting nytt. Det är just detta vi vill åstadkomma med hjälpmedelsutredningen. Den kommer i hög grad att handla om vilken ställning hjälpmedelsverksamheten egentligen har, inte minst i förhållande till den övriga hälso- och sjukvården. Detta är en ganska komplicerad och intressant fråga, men tiden medger inte att jag går närmare in på den. Jag vill gärna säga att tiden fram till den 1 juli 1988 inte är någon lång tid för att genomföra all denna utredningsverksamhet, Barbro Sandberg. Jag tror att det kommer att bli en ganska tuff resa fram till dess.

Anf. 20 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Jag vill göra ett förtydligande. Folkpartiet anser fortfarande att hjälpmedel för handikappade skall vara avgiftsfria. Det jag sade om depositionsavgift gällde uteslutande för kortvarigt bruk. Vi vet att det händer ibland att kryckkäppar – lånade från en hjälpmedelscentral – av ren slentrian blir stående i en garderob i stället för att lämnas tillbaka till hjälpmedelscentralen.

Vår inställning är alltså fortfarande att handikapphjälpmedlen skall vara avgiftsfria.

Vad gäller frågan om utredningstidens längd är jag väl litet otålig och tycker att saker och ting går något för långsamt. När man läser direktiven kan man kanske också tycka att ett och ett halvt år är en lång tid. Jag hoppas dock att utredningen skall göra ett gott arbete.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1986/87:148 om Sveriges EG- och Europapolitik

Anf. 21 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Jörn Svensson har frågat mig vilken Sveriges EG- och Europapolitik egentligen är.

Jag vill hänvisa till vad min företrädare sade vid den debatt om Europafrågor som ägde rum i denna kammare den 14 maj förra året. Det rädde då i allt väsentligt enighet om vilken politik Sverige borde föra.

Jag kan sammanfatta frågan på följande sätt. Ungefär hälften av Sveriges

utrikeshandel sker med EG-länderna och 70 % med EG- och EFTA-länderna. Det har därför ända sedan början av 60-talet varit regeringens strävan att uppnå ett omfattande, nära och varaktigt samarbete med EG. Frihandelsavtalet mellan Sverige och EG som trädde i kraft år 1973 ger Sverige tullfrihet på EG-marknaden för industriprodukter.

Sverige har fortsatt verka för ett samarbete även på andra områden. Särskilda överenskommelser har under de senaste åren ingåtts om forskningssamarbete, miljö, arbetsmiljö, konsumentpolitik och transporter.

I det s. k. Tetra Pak-talet år 1981 konstaterade Olof Palme att den svenska neutralitetspolitiken utesluter samarbete som siktar till integration och harmonisering på det utrikespolitiska fältet. Den sätter också en gräns för hur långt vi kan gå i att underkasta oss ekonomiska beslut av överstatliga organ och institutioner. Men annars har vi, när det gäller handel och ekonomi, industri och teknik, ett i princip nästan obegränsat utrymme för att delta i ett konstruktivt samarbete med andra länder. Det är ett utrymme som varje svensk regering målmedvetet bör utnyttja till stöd för svensk industri och svenska exportintressen, sade Olof Palme.

Vi kan således konstatera att vårt förhållande till EG har funnit sin form. Samtidigt önskar vi utveckla och fördjupa samarbetet allteftersom behov uppstår. Samarbetet mellan EG- och EFTA-länderna som grupp, på grundval av Luxemburgdeklarationen år 1984, spelar en viktig roll härvidlag. Ett särskilt viktigt element är EG:s planer att fullborda den inre marknaden till utgången av år 1992. Sverige har viktiga intressen att tillvarata. Det är väsentligt att berörda instanser i Sverige sätter sig in i vad som sker och väger in EG:s verksamhet i sina egna beslut. Det är också angeläget att vi i Sverige, i samverkan med våra kolleger i EFTA-länderna, utnyttjar alla möjligheter att tidigt framföra de synpunkter vi kan ha på de beslut som förbereds inom EG, t. ex. på miljö- eller arbetsmiljöområdet.

Jörn Svenssons uppgifter om att Sverige gett intrycket att vi skulle ändra vår jordbrukspolitik för att öppna oss för EG:s export är helt gripna ur luften. Jag ser ingen anledning att kommentera dem ytterligare.

Anf. 22 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Tyvärr är det ett ytligt svar. Jag ställer inte interpellationer i riksdagen bara för att få höra vad alla redan vet. Meningen är i stället att få en viss problemdiskussion i anslutning till frågor som berörs i interpellationen. Låt mig på den beskurna tid som numera står en interpellant i riksdagen till buds ta upp några grundproblem.

För det första: EG:s strävan är att åstadkomma full rörlighet för produktionsfaktorerna. Till produktionsfaktorerna räknas som bekant då också människor. Jag anser att en sådan rörlighet över en viss gräns är ett socialt ont, som Sverige inte skall låta sig dras in i. Särskilt är så fallet när rörligheten tillämpas i en region med stor undersysselsättning.

EG har åtminstone 15 miljoner arbetslösa och ett stort immigrantproletariat, som lever under socialt och politiskt klart diskriminerande omständigheter. Dessa människor lever, som Günther Wallraff sagt, ganz unten. Hur ser regeringen i Sverige på denna produktionsfaktorernas rörlighet och i vilken mån är man beredd att i det här stycket gå EG till mötes vid eventuella förhandlingar?

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

*Om Sveriges EG- och
Europapolitik*

Kapitalet är en annan produktionsfaktor. Hur stor rörlighet skall vi acceptera för dess del? Redan nu har transnationaliseringen av kapitalet gått så långt, att kapitalet i viktiga hänseenden undandrar sig nationalstatlig kontroll. Redovisnings- och beskattningsproblem etc. tornar upp sig. Hur menar regeringen att en självständig ekonomisk och social politik skall kunna garanteras, om kapitalets rörlighet skulle bli påtagligt större?

För det andra: I EG-kretsar har man sina egna definitioner på handelshinder. Handelshinder är, säger man, regler och krav på renare miljö, säkrare arbetsplatser och hälsopolitiska mål. Inom EG har hittills sådana krav getts låg prioritet. Frågan uppstår då: I vilken mån är regeringen beredd att vid överenskommelser med Gemenskapen ge efter på svenska krav och svensk självständighet? Frågan gäller naturligtvis lika mycket regionalpolitiska stöd eller insatser för strukturell förändring av statliga industrier och andra industrier.

För det tredje: Jag tror inte att det i dag räcker med den allmänna 60-talsmodell som statsrådet skissar för Sverige och EG, dvs. icke medlemskap men ett ständigt intimare ekonomiskt samarbete. Den modellen klarade man sig säkert med i första skedet. Men i dag ser bl. a. den internationella handeln helt annorlunda ut.

Förr bytte man varor och tjänster länder emellan. I dag är arbetsprocesserna sönderslagna. Man byter *delar* av varor och tjänster. Export ger därför automatiskt också ökat importberoende. Fragment av produktionsprocesserna sprids ut över flera länder. Detta ger en grad av specialisering och beroende som undergräver en självständig industri- och teknologipolitik och som särskilt mycket kan väntas försvåra situationen för det land som vill att den nya elektroniken skall tillämpas i kvalitativt annorlunda lösningar än de hittills dominerande, vilka har styrts av de stora multinationella företagen. En motvikt till en sådan här osjälvständighet kan skapas genom att man t. ex. stärker den inre marknaden som i dag utgör två tredjedelar av den svenska ekonomin. Är det inte dags att regeringen gör en mer fördjupad analys av detta komplex som en utgångspunkt för sin kommande EG-politik?

För det fjärde: Tonen i svensk offentlig EG-debatt tycks i dag vara sådan att man menar att vi måste in i ett intimare samarbete – annars hamnar Sverige på ruinens brant. Är det inte dags med en något kyligare och mindre hysterisk attityd till det europeiska frågorna? Det är nämligen inte så att storlek och integration är det allena saliggörande när det gäller att göra sig gällande inom handel och teknologi. USA är ett stort och integrerat land men har ändå – både tidigare och på senare år – haft svårigheter. Debatten bland företagsekonomer i USA i dag tenderar intressant nog att i stället alltmer peka på kvalitativa faktorer som inte är beroende av obegränsade marknader eller av storleksfaktorer i sig. Tvärtom polemiserar i flera nyutkomna böcker som rör konkurrensfördelar mot de här gamla traditionella kriterierna.

Jag tror alltså att det är nödvändigt med en mer nyanserad syn på saken. Då kommer man också fram till en låt mig säga mindre hysterisk, mindre ensidig syn på behovet av att springa fötterna av sig för att komma in i EG:s ekonomiska samarbetsystem.

Låt mig till sist bara säga något om vilket intryck man kunnat få då det gäller Sveriges framtida jordbrukspolitik – den fråga som statsrådet sist i sitt

svar berörde. Det är inte så att vad jag har sagt i interpellationen är gripet ur luften. Jag har hört att sådana här förväntningar uttalats vid ett besök som riksdagens EFTA-delegation sent i höstas gjorde hos GATT i Genève, bl. a. av en högt uppsatt representant för GATT och för övrigt från personer vid vår ambassad i Bryssel. Om det är så att dessa personer har gripit någonting ur luften, så är det lämpligt att Anita Gradin gör det klart för dem. Jag har inte härvidlag gripit någonting ur luften.

Anf. 23 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Fru statsråd! Det finns åtminstone tre goda skäl för mig att gå in i denna debatt.

Det första skälet är att interpellationens text innehåller så mycket mer än den rätt harmlösa fråga som interpellationen avslutas med. Detta har väl utvecklats av Jörn Svensson i hans inlägg. Detta inlägg och interpellationens text måste bemötas på ett annat sätt än statsrådet gör i sitt svar.

Det andra skälet är att Jörn Svensson i interpellationstexten gör antydningar om moderata samlingspartiets politik, och i princip är dessa antydningar riktiga. Jag tyckte därför att det var ett lämpligt tillfälle att här något förklara och utveckla den syn som vi har på Europafrågorna.

Det tredje skälet, fru statsråd, är att jag tycker att svaret är ett passivt och tillbakablickande svar. Jag skulle därför gärna vilja att statsrådet, bl. a. mot bakgrund av den pågående debatten, något utvecklar regeringens syn, framför allt med hänsyn till de omständigheter som jag avser att peka på.

Låt mig börja med att vända mig till statsrådet och kritisera svaret, för att därefter ägna återstoden av min taletid till att något polemisera mot Jörn Svensson.

Det förefaller av statsrådet Gradins synsätt på denna fråga som om statsrådet inte är beredd att ta till sig den utomordentligt betydelsefulla utveckling som har skett i Europa sedan 1981, framför allt inom EG. Jag skall peka på ett par betydelsefulla omständigheter. Bl. a. har kretsen av länder utökats med två, vilket är betydelsefullt på många sätt, inte minst därför att EG i sig nu har en geografisk obalans som gör att man inom EG känner ett starkt intresse av att balansera sitt medlemskap bättre och därför riktar ett aktivt och positivt intresse mot Nordens länder för anknytning till EG. Det betyder naturligtvis i sin tur att vi kan vänta oss att det inom EG finns beredvillighet att söka nya former. Min första fråga till statsrådet lyder: Är statsrådet beredd att aktivt verka för att söka utveckla och finna nya former för samverkan med EG, som ger ömsesidighet och gemenskap åt samverkan, och inte, som antyds i svaret, låta Sverige inta en mer passiv hållning där man skall ta till sig vad som sker, informera sig om vad som pågår, men inte mer än så?

Den andra omständigheten som kan vara mycket värd att peka på är naturligtvis att det inom GATT nu har fattats ett ministerbeslut som snart går i verkställighet, kanske redan denna månad, om att GATT-förhandlingarna skall utvidgas till nya områden. Sveriges aktiva deltagande i dessa förhandlingar kommer att få betydelse för landets hållning på dessa politikområden, som berörs av frihandelsförhandlingarna. Dit räknas nu jordbruksfrågor och tjänstehandelsfrågor. Vi har anledning till att tro – vi hoppas i alla fall – att

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

*Om Sveriges EG- och
Europapolitik*

GATT-jurisdiktionen skall utsträckas till dessa områden. Det måste i sin tur få betydelse för Sveriges hållning till jordbrukssektorn och tjänsteproduktionssektorn i Europa. Då menar vi, och jag vill gärna höra statsrådets mening om det, att därav kommer ett allt starkare intresse för Sveriges industri och jordbruk att i nära samverkan med EG:s jordbruksproducenter – närmare än den vi nu kan upprätthålla – planera för Europas livsmedelsförsörjning.

En sista omständighet som är värd att peka på, även om den inte är särskilt lustig att peka på, är att statsrådet så ensidigt utgår från EFTA-ländernas samverkan i uppträdandet gentemot EG. Vi vet, alla vi som följer debatten i de olika EFTA-länderna, att det finns en stark splittring i förhållandena inom EFTA-länderna. I Österrike har man fått en ny regering som företräder, med majoritetens grundval, en mycket starkare Europatanke än tidigare. I Schweiz har man nyligen gjort en opinionsundersökning som har visat att stora schweiziska befolkningsgrupper talar för en anslutning till EG. I Norges politiska värld pågår en intensiv EG-debatt – ja, det var väl för mycket sagt, men det växer fram en tydlig EG-debatt, delvis grundad på det norska intresset av samverkan inom ramen för European Monetary System, EMS, och den följd det kan få såvitt gäller Norges hållning till EG.

Menar inte statsrådet att just Norges hållning, Norges framtida utveckling mot EG, är en mycket väsentlig faktor som vi bör ta till oss tidigt och följa denna utveckling och se till att vi i samverkan med Norge kan närma Norden till EG?

Jag ser att jag i det närmaste har förbrukat min taletid i denna omgång. Som Jörn Svensson nämnde är tyvärr taletiden i interpellationsdebatter begränsad. Jag hoppas att jag kan använda någon del av min återstående taletid till att polemisera mot Jörn Svensson.

Anf. 24 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Sverige är som bekant ett litet land med högt specialiserad produktion och med ett starkt import- och exportberoende på flera viktiga varuområden. Därför är en öppen internationell handel av ganska avgörande betydelse för ett land som vårt. Det är viktigt att understryka att en öppen och fri handel bara är ett av de flera medel som står till buds för att nå ett väl fungerande samhälle. Frihandeln kan alltså i sig inte vara ett mål. Då en extrem frihandel kan komma i konflikt med andra mål, t. ex. välfärds mål, miljömål och sociala mål, är det nödvändigt att vi är beredda att göra modifieringar.

I debatter förekommer alltför ofta argument som total protektionism eller total frihandel. Det finns skäl att säga att vi behöver nyansera den svenska debatten och den svenska synen på handeln med t. ex. EG. En fråga som behöver belysas är bl. a. i vilken grad sociala, miljömässiga, regionalpolitiska och säkerhetspolitiska hänsyn skall tas när vi utvecklar vårt samarbete med EG. Enligt min uppfattning är det här viktiga områden, där vi måste få besked. Alltsedan frihandelsavtalet med EG träffades har vi vid åtskilliga tillfällen klargjort att Sverige är berett att på olika områden utveckla ett nära samarbete med Gemenskapen, så långt det inte inkräktar på den svenska

neutralitetspolitiken. Att döma av statsrådets svar står regeringen fast vid detta, och det är viktigt att understryka.

Statsrådet Gradin säger dock i sitt interpellationssvar till Jörn Svensson: "Det är väsentligt att berörda instanser i Sverige sätter sig in i vad som sker och väger in EG:s verksamhet i sina egna beslut." Denna mening antyder att Sverige på olika punkter kan tvingas att anpassa sig till regler och händelseutvecklingen inom EG. Då är det viktigt att man gör konsekvensanalyser. Vilka konsekvenser får detta för Sverige t.ex. då det gäller företagsstrukturen? Hur bedömer regeringen att detta kommer att påverka koncentrationen i näringslivet? Kommer detta att leda till ökad ägarkoncentration och strukturförändringar? Vilka konsekvenser får detta för jordbruket och regionalpolitiken? Jag tillhörde den delegation som var nere i Genève. Jag delar Jörn Svenssons uppfattning om att de signaler som vi fick utanför sammanträdesrummet från ledande tjänstemän som företräder Sverige i GATT-förhandlingarna var illavarslande. Nic Grönvall har här i dag klargjort att moderata samlingspartiet vill se svenskt jordbruk som en integrerad del av det västeuropeiska. Det är viktigt att se vilka konsekvenser ett närmande av Sverige till EG kan få när det gäller regionalpolitiken. Kommer det att innebära att rörligheten på arbetsmarknaden ytterligare skjuter fart? Det är alltså viktigt att detta analyseras av regeringen och alla berörda parter. Jag har inte sett att man från regeringens sida skulle ha rest några frågor eller varningens finger på denna punkt. Tvärtom tycker jag att applåderna finns vid sidan om.

Jag vill ställa några frågor till statsrådet Gradin: Kommer regeringen inför riksdagen att redovisa den samfälliga bedömning som regeringen gör av de planer som kan finnas eller finns inom EG och som kan få konsekvenser för Sverige? Vilka konsekvenser för svenskt näringsliv, svenskt jordbruk och svensk regionalpolitik kan dessa få? Avser regeringen, med statsrådet Gradin i spetsen, att på denna punkt redovisa sin bedömning inför riksdagen?

Anf. 25 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Statsrådet Anita Gradin tog nyligen initiativ till en konferens här i Stockholm där vicepresidenten i EG-kommissionen, lord Cockfield, var huvudtalare. Det var ett mycket lovvärt initiativ, och det var också ett mycket belysande seminarium. Jag tolkade det som framkom vid seminariet så – jag är övertygad om att även statsrådet gjorde den tolkningen – att man inom Europeiska gemenskapen verkligen avser att genomföra ett integrerat Europa på det ekonomiska planet. Det skulle innebära att alla handelshinder och annat som försvårar att varor, kapital och tjänster rör sig fritt över gränserna skall bort. Det är ett oerhört stort steg som självfallet kommer att påverka oss på många olika sätt.

Jag tycker därför att det vore bra om riksdagen kunde få en redovisning av vad som sker inom Europeiska gemenskapen på de olika områden som berörs av vitboken och att man i den redovisningen också ser på vad som händer för Sveriges del både om vi kommer att omfattas av dessa bestämmelser och om vi inte kommer att göra detta. Dessa önskemål framfördes ju också av Per-Ola Eriksson. Jag delar alltså hans uppfattning att

det vore värdefullt att få en sådan redovisning.

För egen del är jag övertygad om att problemen för Sverige blir mycket större, om vi inte kommer att omfattas av samma bestämmelser som länderna inom Europeiska gemenskapen. Vi har i vårt land ett stort behov av att få samarbeta med de övriga länderna i Västeuropa på lika villkor. Jag vill starkt understryka det förhållandet. Jag har också förstått att regeringen är inställd på att försöka hitta lösningar som gör att Sverige inte hamnar vid sidan av den utveckling som nu sker. Det välkomnar jag.

När integrationen går vidare innebär det också att vi blir mer beroende än hittills av det som händer i Europeiska gemenskapen. Vi kommer att i en rad frågor tvingas att, efter att ha framfört vår synpunkt i ett inledande skede, avgöra om vi vill vara med eller inte på lösningar; även sådana där vi har haft ett begränsat inflytande på utformningen. En fråga som jag därför tycker är värd ytterligare funderingar är hur vi i Europeiska gemenskapen och i den process som pågår där skall kunna få ett inflytande, som svarar mot vårt ökande beroende nu och framöver. Det vore värdefullt att diskutera hur detta inflytande för Sveriges del skall kunna tillgodoses, inom eller utanför de ramar för samarbete med EG som vi för närvarande har.

Herr talman! Jag vill också kort säga några ord till Jörn Svensson. Han använde ordet hysterisk ett antal gånger. Jag har inte funnit att det finns någonting i den svenska Europapolitiken som motiverar det ordet. Det enda hysteriska i det här sammanhanget är Jörn Svensson själv och hans påtagliga oro för vad ett fördjupat samarbete med det demokratiska Västeuropa skulle innebära för oss. För min del uppskattar jag att Sverige är en integrerad del, kulturellt och ekonomiskt, i det demokratiska Västeuropa.

Anf. 26 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Det är riktigt som Nic Grönvall säger, att interpellationen innehåller mer än vad som kan behandlas inom ramen för ett interpellations-svar. Därför hänvisade jag till den debatt som vi hade här i riksdagen den 14 maj förra året – av någon anledning gjorde sig vänsterpartiet kommunisterna inte mödan att delta i den debatten. Men vi får möjlighet att återkomma till dessa frågor i en förhoppningsvis mera djupgående diskussion i den handelspolitiska debatten den 1 april.

Jörn Svensson säger att ett samarbete inte är hållbart, att det får oönskade konsekvenser. Jag håller inte med om det. Regeringen kom redan 1971 fram till att medlemskap inte var möjligt av hänsyn till Sveriges alliansfria politik. Vi har också upprepade gånger konstaterat att vi inte kan delta i ett samarbete på de utrikes- och säkerhetspolitiska områdena. Regeringens Europasamarbete sker med detta som utgångspunkt. Men vi är, som jag sade, helt på det klara med att det, eftersom 70 % av vår utrikeshandel baseras på ett samarbete med våra partner i EFTA och med EG, är angeläget att vi ser till att ha ett bra samarbete. I slutänden handlar det nämligen om huruvida vi har arbete åt människor och kan slå vakt om vårt välstånd också för kommande tider.

Det var också mot denna bakgrund som vi ordnade det seminarium som Hadar Cars återopade. Vi ville genom seminariet, som pågick under en hel dag, ge en fyllig bild av samarbetet i EFTA och det samarbete som sker med

EG för att på det sättet informera både politiker, näringsliv, ämbetsverk och andra om detta och om de analyser som man nu försöker att genomföra. Informationen gavs mot bakgrund av alla de sonderande samtal som sker mellan EG- och EFTA-länderna om förutsättningarna för samarbete på olika områden. Såsom påpekades här förs nu samtal om kapitalrörelser, finansiella tjänster, transporter, statsstöd, utbildningsfrågor, gränskontroll för resande, m. m.

Men, herr talman, det är samtidigt viktigt att vi alla kommer ihåg att det här handlar om en långvarig process. Den kommer att pågå under många år framöver, och vi får i den processen ta steg för steg och analysera de olika frågorna.

När det gäller jordbrukspolitiken tycker jag att det vore bra om Jörn Svensson kunde förklara varifrån han har fått idén om att vi skulle planera en ökad import av jordbruksprodukter från EG-länderna. Av Jörn Svenssons interpellation att döma bygger den på ett uttalande av någon anonym GATT-tjänsteman. Jag menar att påståendena saknar verklighetsförankring. Några förhandlingar av det slag som det här talas om förs inte.

Herr talman! Vad sedan gäller områden som miljö, arbetarskydd, konsumentpolitik och liknande finns det sedan flera år tillbaka särskilda avtal med EG. Inom dessa områden sker ett regelbundet informationsutbyte. Svensk politik och svenska regler är därför väl kända för EG. Det finns all anledning att utveckla detta samarbete ytterligare. Inom regeringskansliet gör vi nu en genomgång av förslagen i EG-kommissionens vitbok och planerna avseende den inre marknaden. Det gäller här att klargöra var de svenska intressena ligger och vilka ståndpunkter vi skall inta från fall till fall. Men samtidigt måste vi vara öppna för att våra målsättningar kan uppnås genom andra lösningar. I härmoniseringsarbetet gäller det att inte ensidigt se på de svenska lösningarna som de bästa och mest effektiva. Även andra länder kan säkert ha förslag som kan vara bra för Sverige och för vårt arbete med att förbättra vår industri, vårt näringsliv och vår byråkrati.

Anf. 27 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag har framställt den här interpellationen därför att jag tycker att det är dags att få ett slut på den typ av löslighet som Anita Gradin ägnade sig åt i sitt senaste inlägg. Det säger ingenting om vad som är den svenska regeringens EG-politik. Om läget ute i Västeuropa är det att man på en lång rad områden har lägre standard än vad vi har här i Sverige. då frågar man sig: Hur långt är Sverige berett att gå? Vad är vi beredda att betala för att få komma med i Europeiska gemenskapen?

Det är regeringens allmänna attityd på detta område och grad av beredvillighet jag vill ha belyst – inte sådana här allmänna svar som egentligen inte säger någonting mer än att de lätt och litet understucket antyder att vi är beredda till eftergifter. Men hur då, på vilket sätt och på vilka områden? Vilken är den allmänna attityden till frågan om arbetsmiljön, till frågan om teknologins självständighet, till frågan om kraven på den yttre miljön, till frågan om hälsopolitiska mål osv. i relation till våra handelsförbindelser med Europeiska gemenskapen?

Det är för att få reda på riktlinjerna för detta som jag har framställt min

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

*Om Sveriges EG- och
Europapolitik*

interpellation – inte för att bara få den här sortens mycket vaga och allmänna svar som jag har fått.

Jag tyckte att seminariet på Rosenbad var ett typiskt exempel på den slagsida som har uppstått i EG-debatten, där man som sagt håller på att springa fötterna av sig för att sprida skräckvisionerna om att vi får stor arbetslöshet, om vi inte skyndar oss att vara med, och om att vi får vara beredda att göra eftergifter bara för att få vara med. Den ekonomiska utvecklingen och även utvecklingen på den vetenskapliga debattens område, bl. a. i Förenta Staterna intressant nog, visar på att detta handlar om mycket annat – och mestadels om annat – än att så att säga integrera sig till varje pris och tro att det är den allena saliggörande lösningen.

Det är inte så att en hög procent utrikeshandel är något i och för sig speciellt gynnsamt. Det är inte så att ju större utrikeshandel man har, ju mer man exporterar av sin BNP, desto lyckligare och rikare blir man. Det sambandet stämmer inte – det är mer komplicerat än så. Det stämmer inte heller att utrikeshandeln i alla sammanhang måste sättas före den inre marknaden. Den inre marknaden kan i långa stycken kompensera den yttre. För att kunna hävda sig på den yttre marknaden måste man ha en mycket stark inre marknad. Ju starkare inre marknad ett land har, desto bättre hävdar det sig på den yttre. Men ibland resonerar en del av de värsta EG-förespråkarna i Sverige ungefär som om det var tvärtom, vilket strider mot beprövad vetenskap och erfarenhet.

Förflyttning av produktionsfaktorer bejakar man. Är det meningen att folk skall förflyttas som boskap med alla de sociala problem som det har inneburit? Är det någonting i sig eftersträvänsvärt? Vi må väl ändå säga som socialt ansvariga att det skall ske i bestämda och reglerade former och inte på det sätt som hittills har skett och som är avskräckande exempel på vad som kan följa när man integrerar på kapitalets villkor och inte på människornas. Också om detta borde regeringen ha någon uppfattning.

Anf. 28 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag tror att jag måste lämna Jörn Svensson därhän i vad avser polemik. Vi har kommit att tala om en del av väsentligheterna i den här debatten som jag inte kan gå förbi. Men jag vill ändå allra först vända mig till Jörn Svensson och peka på en motsägelse, något slags förnekelse av enkla fakta som vpk:s budskap innehåller. När man talar om att man först skall bygga upp en inre marknad för att få delta i en yttre marknad, tycks man helt bortse från att om man skyddar den inre marknaden, finns inte den yttre marknaden kvar. Utrikeshandel bygger på ömsesidighet. Om vi inte vågar eller vill delta i ett ömsesidigt handelsutbyte, skall vi inte diskutera utrikeshandelspolitik över huvud taget. Men jag vet att vpk, det tidigare internationellt anknutna partiet, numera är ett starkt protektionistiskt parti.

Jag skulle vilja ta fasta på vad Hadar Cars tog upp, nämligen behovet av inflytande, för det är just det som är nyckelbegreppet. Sveriges deltagande i Europasamarbetet skall bygga på ömsesidighet. Det skall bygga på att vi får rätt och har rum att utöva inflytande just på det sätt som Anita Gradin beskriver, nämligen med den grundförståelsen att det inte bara är svenska lösningar som duger. Det finns också andra lösningar i Europa som är bra och

som vi kan lära oss av. Skulle vi sedan lyckas harmonisera oss med dessa lösningar har vi ju nått ett mycket stort mål.

Här, Per-Ola Eriksson och Jörn Svensson, är det värt att notera att EG-staternas intresse för de sociala förhållandena och för den inre och yttre miljön kommer till uttryck i att man i den senaste förändringen av Romfördraget har givit klara besked om att de nationella reglerna i väsentliga avseenden får lov att avvika från EG-direktiven. Man har givit uttryck för en hänsyn för nationella värden som är just så stark som denna fördragstext. Därför faller en hel del av centerns farhågor på detta område. EG har visat att man är beredd att ta långtgående hänsyn härvidlag.

Jag vill avsluta denna min sista möjlighet att tala i denna fråga med att peka på att vi moderater i vår motion till årets riksdag om internationalisering talar om att som målsättning eftersträva medlemskap. Men vi säger också, precis som Anita Gradin, att Sverige inte kan delta i ett förpliktande utrikespolitiskt samarbete. Tillsammans med de andra neutrala EFTA-länderna, som har samma intresse som vi, vill vi dock nu börja sökandet efter former som ger oss inflytande i EG-samarbetet och ett nära och varaktigt samarbete med Europeiska gemenskapen.

Anf. 29 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag tvingas konstatera att statsrådet Gradin inte svarade direkt på min fråga, om regeringen avser att inför riksdagen redovisa sin samlade bedömning av de planer som nu finns inom EG och de konsekvenser de kommer att få för Sveriges näringsliv, småföretagssektor, jordbruk, regionalpolitik eller arbetsmarknadspolitik. Det kanske berodde på att Anita Gradin har många motdebattörer.

Jag menar att det finns anledning att eftersträva en öppen debatt om Sveriges relation till västeuropeiskt samarbete. Av och till tycker jag mig i debatten finna tendenser till att vissa grupper vill smygvägen nagla fast Sverige hårdare vid Europeiska gemenskapen, utan att närmare analysera de negativa konsekvenser detta har för regionalpolitiken, småföretagssektorn osv.

Statsrådet Gradin sade att man från fall till fall får finna lösningar och försöka nå de mål som står i överensstämmelse med svenska värderingar – ungefär så tolkar jag hennes uttalande. Därför vill jag fråga: Tänker regeringen tillämpa någon prioritering av de problem och de olika sektorer som nu är aktuella i debatten? Finns det någon sådan prioriteringslista?

Till sist vill jag understryka att det sedan 1986 finns en parlamentarisk delegation för EFTA. Delegationens uppgift är att följa den svenska EFTA-delegationens arbete. Delegationen har emellertid inte något mandat att pröva principiella ställningstaganden avseende det västeuropeiska samarbetet, och det tycker jag faktiskt är en brist. Jag vill därför ställa ytterligare en fråga till statsrådet Gradin: Vill regeringen medverka till att vidga den parlamentariska EFTA-delegationens mandat, så att delegationen också får möjlighet att vara med vid beredningen av mer principiella ärenden då det gäller att knyta Sverige till EG och följa den debatt som pågår om detta?

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

Om Sveriges EG- och
Europapolitik

Anf. 30 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Det är alltså viktigt med en debatt i de här frågorna. Ja, det tycker jag också, och regeringen hälsar debatter på dessa områden välkomna. Det är också skälet till att vi själva försöker ta initiativ till seminarier, till överläggningar med ett helt nätverk av organisationer för att redovisa vad som försiggår i regeringskansliet och för att på det sättet även involvera människor, så att man vet vad det hela handlar om.

Jag tror att det då är viktigt att man gör löpande analyser. Man kan inte få hela den fantastiska kartläggning som Per-Ola Eriksson begär, utan jag tror att vi liksom EG – på samma sätt som när det gäller samarbetet inom EFTA, som är mycket viktigt – steg för steg tillsammans gör analyser av frågor som med jämna mellanrum dyker upp. Det är ju vad Luxemburgdeklarationen handlar om. EFTA-länderna och EG sade: Här vill vi försöka hitta gemensamma lösningar. Det handlar om ömsesidighet, att informera varandra, att tala om vad som händer och att på det sättet på ett tidigt stadium kunna vara med och bereda olika frågor.

Slutligen, herr talman! Jag tror att alla är ganska klara över att det frihandelsavtal som vi har med EG och det samarbete som vi har inom EFTA har varit högst gynnsamma för den ekonomiska utvecklingen och för välståndet i Sverige.

Anf. 31 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att i denna debatt notera och stryka under hur skadligt det är ifall moderata samlingspartiet inför de förhandlingar och det arbete som har tagit sin början driver en dubbel linje. Man skickar fram sitt ungdomsförbund för att tala om att vi bör bli fullvärdiga medlemmar, dvs. att vi bör ingå i en politisk allians. Samtidigt driver partiets moderorganisation ett annat budskap, som dock på ett förstucket sätt talar om en anknytning i allmänna termer, utöver de ekonomiska. Jag tycker att ni moderater först måste göra upp inom partiet om hur ni vill ha det. En anslutningsdebatt, en medlemskapsdebatt, i dag skulle nämligen definitivt skada den svenska förhandlingspositionen. Jag tycker att utrikeshandelsministern är den som i första hand borde ha påpekat det i denna debatt.

Vidare tror jag att det är nyttigt att ha den här litet kyliga inställningen till EG och inte prata så mycket om ytlig och falsk idealism och om västeuropeisk demokrati, för det handlar ju inte om det. Det handlar om pengar. Det handlar om kapitalets rörlighet. Det handlar om en ekonomisk regions önskan att – om jag får uttrycka mig så – exportera sin arbetslöshet och sitt överskott såväl på jordbrukets område som på andra områden. Det är alltså vad det hela handlar om. Den regionen driver naturligtvis sina intressen, och det är litet farligt när man skall skapa något slags automatisk syn som innebär att de absolut skall harmoniera med våra intressen och att det är det som båda parter vinner på.

Vi vet att vi på teknologins område har att emotse stora omvälvningar. Vi vet också att vi kommer att ställas inför vissa bestämda vallsituationer om vi ingår i regionala samverkansformer som innebär att vi binder oss för *en specifik form* – den teknologiska utvecklingen, den teknologiska linjen som har dikterats av de stora dataföretagen i världen. Då får vi mycket bestämda

sociala och ekonomiska effekter på arbetsliv och ekonomi här i Sverige som inte är förenliga med att vi själva väljer våra lösningar. Det handlar om ekonomisk självständighet, men det handlar också i realiteten om social och politisk självständighet.

Vad är demokrati? Ja, demokrati är naturligtvis oförenlig med en övermakt för kapitalet som inte är gripbar för den nationella statsmakten: Demokrati och frihet innebär att man inte har några herrar över sig. Då är frågan om vi skall ha några herrar över oss som skall sitta i Bryssel – eller skall de sitta här, där de är kontrollerbara för den svenska väljaropinionen? Det är vad en del av denna fråga faktiskt gäller.

Slutligen är EG inte Europa – det skall nog betonas. Europa består av mer än EG och också av delar som är lika dynamiska och intressanta ekonomiskt sett som EG.

Talmannen anmälde att Nic Grönvall anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 32 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Det var värdefullt att Jörn Svensson i sitt sista inlägg tog tillfället att öppet demonstrera sin hysteriska ovilja mot den människosyn som har präglat samarbetet i Västeuropa och som bygger på respekt för individen och för demokratin.

Jag begärde dock ordet, herr talman, i första hand för att instämma med Anita Gradin i att frihandelsavtalet är en grund för det samarbete vi har med Europeiska gemenskapen och att vi i första hand bör utnyttja det och de övriga avtal vi har med EG som bas för ett vidgat samarbete. Ingenting bör dock hindra oss från att diskutera på vad sätt vi inom ramen för en oberoende säkerhets- och utrikespolitik kan vidga det samarbetet.

I det sammanhanget ber jag också statsrådet Gradin att allvarligt och positivt överväga det förslag som Per-Ola Eriksson framställde om att ge den parlamentariska EFTA-delegationen ett något vidgat mandat, så att den också får ökad information om EG och flera tillfällen till personliga samtal med parlamentariska representanter på EG-sidan om vägar till ett vidgat samarbete i Europa.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 6 februari

1986/87:166 av Pär Granstedt (c) till statsrådet Anita Gradin om beredskapslagringen av strategiska metaller.

I Sverige pågår för närvarande allvarliga överväganden om att införa en handelsbojkott mot Sydafrika. Detta skulle vara ett kraftfullt sätt för Sverige

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

Meddelande om frågor

att markera sitt avståndstagande från apartheidregimen och överensstämmer med önskemål som under en mycket lång tid har framförts av såväl företrädarna för den svarta majoriteten i Sydafrika som av frontstaternas ledningar. Det faktum att Danmark och Norge har långt framskridna planer på att införa handelsbojkott mot Sydafrika gör det särskilt angeläget att Sverige agerar nu så att vi får ett gemensamt nordiskt uppträdande i denna fråga.

En svensk handelsbojkott mot Sydafrika skulle givetvis inte vara helt utan problem för oss själva. Detta får naturligtvis inte vara något hinder för ett solidariskt uppträdande från vår sida. Samtidigt bör det vara självklart för oss att på olika sätt minimera de negativa konsekvenser som kan uppstå. En viktig fråga i detta sammanhang är försörjningen med vissa strategiska metaller t. ex. krom, vanadin och volfram, där Sydafrika är en dominerande leverantör. Det är naturligtvis viktigt att vidta åtgärder för att trygga Sveriges försörjning med sådana metaller.

Inom ramen för det svenska ekonomiska försvaret har det byggts upp beredskapslager av strategiska metaller av det här aktuella slaget. Förekomsten av sådana lager är naturligtvis en trygghet också i samband med en svensk handelsbojkott mot Sydafrika. Den nyligen träffade försvarsöverenskommelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet innebär dock att en kraftig nedskärning skall ske av denna lagerhållning. Det är svårt att förstå motivet för en kraftig nedskärning av Sveriges beredskapslager av strategiska metaller samtidigt som vi planerar en handelsbojkott mot Sydafrika, som kan förväntas leda till störningar för Sveriges försörjning av sådana metaller.

Med hänvisning till vad som anförts hemställer jag om att få ställa följande fråga till handelsministern:

Hur påverkar den i försvarsöverenskommelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet planerade utförsäljningen av strategiska metaller i de svenska beredskapslagren våra möjligheter att på ett trovärdigt sätt genomföra en handelsbojkott mot Sydafrika?

6 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 6 februari

1986/87:340 av *Tore Claeson* (vpk) till bostadsministern om kabel-TV i hyreshus:

Bostadsdomstolen har nyligen vid en prövning av hyresgästers rätt att säga nej till kabel-TV beslutat att ej pröva sådan överenskommelse. Motivet anges vara att beslut om införande av kabel-TV inte kan betraktas som förhandlingsöverenskommelse om hyresvillkor.

Häri genom åsidosätts hyresgästers gemensamma intresse av ett system som bygger på individuell anslutning, kanalval och rätten till frivillig anslutning. Sådana frågor bör enligt min mening behandlas som övriga

boendeinflytande- och hyresvillkor och kunna bli föremål för prövning i hyresnämnd och bostadsdomstol.

Jag vill därför fråga bostadsministern:

Är bostadsministern beredd att medverka till att frågor om installation och sändningar via kabel-TV kan prövas som hyresvillkor och att avstående från att betala särskilda avgifter inte skall bedömas som förverkande av hyresrätt?

1986/87:341 av *Christer Nilsson* (s) till industriministern om arbetsmarknadsläget i Kinda kommun:

Kinda kommun har i flera sammanhang drabbats av företagsnedläggelser. I dagarna har det kommit besked om att ett företag tänker halvera produktionen. Ortens arbetsmarknad har härmed försvagats. Det framstår som rimligt att industriministern upptar överläggningar med näringslivet för att förbättra sysselsättningen i den drabbade kommunen.

Vilka åtgärder överväger industriministern för att förbättra arbetsmarknadsläget i Kinda kommun?

7 § Kammaren åtskildes kl. 13.52.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Olof Marcusson

Prot. 1986/87:67
9 februari 1987

Meddelande om frågor